

С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университетінің экономикалық факультетінің 60 жылдығына арналған «Жаңа болмыс жағдайында экономика және қоғам» Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының материалдары, 25 мамыр 2023 жыл, II бөлім= **Материалы** Международной научно-практической конференции «**Экономика и общество в условиях новой реальности**», посвящённой 60-летию экономического факультета Казахского агротехнического исследовательского университета имени С.Сейфуллина, 25 мая 2023 год, II часть = **Materials** of the International scientific and practical conference «**Economy and Society in a new reality**» dedicated to the 60th anniversary of the Faculty of Economics of the S. Seifullin Kazakh Agrotechnical Research University, May 25, 2023, II part. – 2023. – Ч.2. – Б.100-106

АУЫЛДЫҚ ӘКІМДЕРДІҢ БАСҚАРУ ІС-ӘРЕКЕТІН ЦИФРАНДЫРУ

ӘОЖ 351:004.9

*Авилсейт Б., магистрант
Даулетова А.М., э.ғ.к., доцент
Қазтұтынуодағы Қарағанды Университеті
Қарағанды қ.*

Әлемнің кез келген елінде және өңірде мемлекеттік басқарудың негізгі міндеттері аумақты әлеуметтік-экономикалық дамыту, инфрақұрылымдық жағдайларды жақсарту, экономикалық өсудің тұрақтылығын және азаматтардың әл-ауқатын арттыру болып табылады. Осы міндеттердің барлығын өңірді дамыту бойынша тактикалық және стратегиялық мақсаттарды әзірлеусіз орындау мүмкін емес. Көптеген дамыған елдерде жобалық тәсіл өзін мемлекеттік, аймақтық және муниципалдық деңгейлерде тиімді басқару құралы ретінде көрсетті.

Сонымен қатар шығындарды азайтуға, жобаларды орындау жылдамдығын арттыруға және ең бастысы, халықтың қойылған мақсаттарға, міндеттерге дұрыс қатынасын қалыптастыруға және қажет болған жағдайда оларды іске асыру тетіктеріне тартуға мүмкіндік беретін билік органдарының жобалық қызметін ақпараттық қолдаудың жеткіліксіз деңгейі проблемасын атап өткен жөн.

Ғылыми әдебиеттерді талдау әдісін және жобалық басқаруға арналған ресми құжаттарды пайдалану ауылдық аумақтарды дамытудың нақты жобаларын іске асырудың тиімділігін арттыру үшін SMM (social media marketing) құралдарын пайдалану нәтижелерін және тұрғындарды шешім қабылдау процестеріне тарту тәсілдерін ұсынуға мүмкіндік береді. Практикалық мысалдар пайдаланылған технологиялардың артықшылықтары мен кемшіліктерін бағалауға, оларды жетілдіру бағыттарын анықтауға мүмкіндік береді [1, 2].

Қазақстан Республикасы Президентінің Жолдауында мемлекеттік жобалық қызметтің мақсаттары сөзбе-сөз айтылды: «Қазақстан Республикасының серпінді ғылыми-технологиялық және әлеуметтік-

экономикалық дамуын жүзеге асыру, ел халқының санын көбейту, азаматтардың өмір сүру деңгейін арттыру, олардың өмір сүруіне қолайлы жағдай жасау, сондай-ақ өзін-өзі жүзеге асыру және әр адамның талантын ашу үшін жағдайлар мен мүмкіндіктер» 12 басым ұлттық жоба анықталды [3].

Қазақстанда ұлттық жобаларды іске асырудың айрықша ерекшелігі-ұлттық жобалардың негізгі іс-шараларын қаржыландыру бірнеше қайнар көздерден, атап айтқанда әр түрлі деңгейдегі бюджеттер арқылы жүзеге асырылады: мемлекеттік, аймақтық және жергілікті, алдын-ала бекітілген бірлескен қаржыландыру пайызында [4, 5]. Бұл мүмкіндік оларды жүзеге асырудағы кейбір қиындықтар тудыруы мүмкін, себебі дамыған аймақтар мен муниципалитеттер іс-шараларды қосымша қаржыландыруға және ұлттық аймақтық жобалардың көпшілігіне қатысуға мүмкіндік бере алады, ал кішігірім субсидияланған және тапшы муниципалитеттер мен ауылдық елді мекендер ауқымды жобаларды бірлесіп қаржыландыру бойынша қаржылық міндеттемелерді орындай алмайды.

Талдау көрсеткендей, бюджеті аз шағын елді мекендер негізінен қоғамдық аумақтарды салу және абаттандыру бөлігінде «тұрғын үй және қалалық орта «Ұлттық жобасының» жайлы қалалық ортаны қалыптастыру» өңірлік жобасына қатыса алады, бірақ азаматтарды авариялық тұрғын үйден көшіру, Мәдениет үйлерін жөндеу және салу жөніндегі бағдарламаға тек қалалық елді мекендер қатысады және ірі муниципалитеттер [6].

Қазақстандық Ұлттық жобалардың тағы бір ерекшелігі жобалық басқарудың көпжылдық халықаралық тәжірибесінен туындайды және бұл жоспарлау кезеңінде ғана емес, сонымен қатар жобаның мақсатты көрсеткіштерінің орындалуын жүзеге асыру және бақылау кезеңдерінде де халықпен барынша өзара әрекеттесу қажеттілігінде. ҚР бұл негізгі құрал белсенді енгізу және дамыту кезеңінен өтеді. Осы мақсаттар үшін бүкіл әлемде social media marketing (SMM), яғни әлеуметтік медиа маркетингі және электрондық платформалар арқылы белсенді қолданылады. Бүкіл әлемде SMM маркетинг және коммуникация стратегиясының бөлігі болып табылады [7]. Бұл әлеуметтік медианы компанияларды, брендті ілгерілету және бизнес мәселелерін шешу арналары ретінде пайдалану жөніндегі іс-шаралар кешені, ал қазір бұл құрал халықтың кері байланысы бөлігінде мемлекеттік және аймақтық міндеттерді шешуге бейімделген.

Егер біз ұлттық жобаларды іске асыруға коммерциялық SMM-ілгерілетудің мақсаттарын түсіндіретін болсақ, онда олардың ерекшеліктері болады:

- жобаның танымалдылығының артуы, халықтың оның мақсаттары мен міндеттерін түсінуі, бизнес-қауымдастықтар мен халықтың оны іске асыруға назары. Ол үшін мемлекеттік және аймақтық деңгейде әлеуметтік желілерде мамандандырылған аккаунттар құрылады, азаматтардың назарын арттыру, жазылушылар санының өсуі және олардың қамтылуы бойынша жұмыстар жүргізіледі;

- брендтің айналасында қоғамдастық құру және белсенділікті арттыру, аудиторияның реакциясы мен мазмұнымен өзара әрекеттесуін талдау. Ол үшін «стратегиялық бастамалар агенттігі» мемлекеттік деңгейде ұлттық жобалардың бренд-бук әзірленді және бекітілді, жобаның логотипі құрылыс кезінде және жобаны дайын объектіде іске асырғаннан кейін объектінің паспортына орналастырылуы міндетті [8]. Аудиториямен өзара іс-қимыл акциялардың, дауыс берулердің, жоспарлы жобаларды түзету және Ұлттық жобалар шеңберінде жасалған игіліктерді пайдаланып жүргендерден кері байланыс мүмкіндігін жасау бойынша ұсыныстардың барлық түрлерін жүргізу арқылы жүзеге асырылады;

- жетекшілерді жинау және жобаларға қатысушылар санын көбейту. Ол үшін ұлттық жобалардың іс-шараларын бірлесіп қаржыландыру үшін іріктеуге қатысудың неғұрлым адал және икемді шарттары заң жүзінде белгіленеді. Барлық шарттар міндетті түрде әлеуметтік желілерде орналастырылған және қолжетімді. Осы көрсеткішті талдау кезінде белгілі бір ақпараттық сайттың ауысулары мен көріністерінің саны ескеріледі;

- мақсатты аудиторияны талдау. Ол үшін атқарушы билік органдары негізінен әлеуметтік желілер мен «Мемлекеттік қызметтер» порталы арқылы халыққа сауалнама жүргізеді. Интернет желісіндегі әрбір ұлттық және өңірлік жобаның белгілі бір іс-шараларын еске түсіруге талдау, мазмұнға реакцияларды талдау жүргізіледі.

Біздің ойымызша, өңірлік жобаның іс-шараларын іске асыруға халықтың барынша тартылуы SMM-нің ең жарқын және пысықталған мысалы «жайлы қалалық ортаны қалыптастыру» жобасы болып табылады.

Осылайша, жоспарлау кезеңінде халықтың абаттандыру объектісін таңдауы көзделеді. Мысалы, Ақмола облысының Атбасар ауылдық елді мекені 2021 жылы өз азаматтарына 2 ойын алаңын таңдауды және Пушкин атындағы «Островок» саябағының бір бөлігін абаттандыруды ұсынды.

2021 жылы бұл іріктеу тек абоненттің телефон нөмірін пайдалана отырып, мамандандырылған платформа арқылы дауыс беру арқылы жүргізілді. Сонымен қатар, Қазақстанның кез-келген аймағында тіркелген азамат Ақмола облысының бір немесе басқа объектісіне дауыс бере алады. Әлеуметтік желілердегі көптеген қол жетімділіктің және адамдар көп жиналатын жерлерде планшеттермен жұмыс істейтін еріктілердің арқасында дауыс беру сәтті болды. Азаматтардың көпшілік дауысы Атбасар ауылындағы саябақтың бір бөлігін абаттандыру үшін берілді.

2022 жылдың басында Атбасар ауылында «Островок» қоғамдық алаңын абаттандыру үшін 42 млн. 439 мың теңге сомасында (Атбасар елді мекенінің қаражатынан қоса қаржыландыру 9,3 млн. теңгені құрады) өңірлік бюджет қаражатын беру туралы келісім жасасты. Қазіргі уақытта «Островок» саябағының беткейлеріндегі темірбетон плиталарын бөлшектеу жұмыстары жүргізілді, геотекстильдерді, плиткаларды төсеу жұмыстары жүргізілуде, ойын алаңына плитаны дайындау жұмыстары жүргізілуде. Орындау пайызы - 18%.

Жобаны іске асыру кезінде Атбасар ауданы әкімшілігі халыққа жұмыстың барысы туралы және фоторепортаж қосымшасы туралы барынша хабардар етеді, тұрғындар аймақтық жобаның іске асырылуын белсенді қадағалайды және әлеуметтік желілерде пікірлер береді алады.

2021 жылы Атбасар ауданында қоғамдық аумақтарды абаттандыру үшін дауыс беруге 9 мыңнан астам тұрғын қатысты. Жалпы, Ақмола облысында 2022 жылы 52 қоғамдық аумақты абаттандыру жоспарлануда, оның 7-і шағын қалаларда.

Айта кету керек, 2022 жылы дауыс беру сәтті болған жоқ. Бұл, біздің ойымызша, дауыс беру тәсілінің өзгеруімен байланысты. 2022 жылы жайлы қалалық орта объектілеріне дауыс беру мемлекеттік көрсетілетін қызметтер порталындағы азаматтардың жеке кабинеттері арқылы өтті. Атбасар ауданы үшін ауыл тұрғындарының көпшілігінде порталда жеке кабинеттері болған жоқ немесе жеке телефоннан жеке кабинетке кіру мүмкіндігі болмады немесе ауданның шалғай аумақтарында үздіксіз байланыс болмады, бұл дауыс беруге қатысуды едәуір қиындатты.

Сонымен қатар, Атбасар ауданында тіркелген азаматтар ғана сондағы объектілерге дауыс беруге қатыса алады. Осы қиындықтардың барлығы дауыс беру сапасын төмендетті, бірақ осы қиындықтарға қарамастан, Атбасар ауданының 9 мыңнан астам тұрғыны дауыс беруге қатысты, 2023 жылы құрылысқа жоспарланған нысандар таңдалды.

SMM технологияларының халықтың билікпен кері байланысын жақсартуға қосқан үлесін атап өткен жөн [9]. Бұл тек ұлттық жобаларға ғана емес, жалпы атқарушы билік органдарының қызметіне де қатысты.

Цифрландыру халықтың қалыпты өміріне толық қадам жасады және қазір оның ажырамас бөлігі болып табылады. «Цифрлық экономика» ұлттық жобасы шеңберінде мемлекеттік қызметтердің бірыңғай порталы арқылы ұсынылатын жаппай әлеуметтік маңызы бар мемлекеттік қызметтердің үлесі 100% құрады. Мемлекеттік қызметтерді электрондық түрде мемлекеттік қызметтердің бірыңғай порталы арқылы органға немесе ХҚКО-ға жеке бармай-ақ ұсынуға өтініштердің үлесі 25% құрады.

Бүгінгі таңда Ақмола облысында 87 Мемлекеттік қызмет проактивті режимде немесе электронды түрде заңды маңызды нәтиже (тізілім жазбасы) алу мүмкіндігімен ұсынылады [10]. Бұдан басқа, «цифрлық экономикаға арналған кадрлар» өңірлік жобасы шеңберінде кәсіптік білім беру жүйесінде цифрлық экономиканың негізгі құзыреттеріне ие 12920 маман даярлау қамтамасыз етілді.

Билік пен халықтың ынтымақтастығының тағы бір маңызды жобалық өнімі - бұл бастамашыл бюджеттеу, атап айтқанда азаматтардың тікелей қатысуымен жергілікті маңызы бар мәселелерді шешу бойынша азаматтық бастамаларды іске асыру.

Осы бағыттағы SMM рөлін атап өткен жөн. Атап айтқанда, бастамашыл бюджеттеу жобаларын іріктеудің белгіленген тәртібінің 2.3-тармағында облыс және аудан азаматтарымен жобаны міндетті талқылау көзделген, ал тәртіптің 2.4-тармағында азаматтардың пікірін сұрау арқылы

анықтауға болатындығы анықталды. Содан кейін органдарға электронды дауыс беруге арналған заманауи мессенджерлер мен платформалар тағы да көмекке келеді. Ақпараттың жылдам алмасуының арқасында жоба бастамашысы мен азаматтардың ақпараты мен тілектерін жедел талдап қана қоймай, бастамашыл жобаның негізгі бөліктеріне уақтылы түзетулер енгізуге мүмкіндік алады [11].

Қорытындылай келе цифрландыру құралдарын ауылдық аумақтарды дамытуды жобалық басқарудың тиімділігін арттыратын фактор ретінде пайдалануды талдау нәтижелері қазіргі заманғы стратегиялық мемлекеттік басқаруда жемісті түрде қолданылып келеді, бірақ ол аймақтық биліктің, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының өзара іс-қимылының ұйымдастырушылық сызбасын қажет етеді. Жергілікті дамудағы басқаруды цифрландыру стратегиясындағы азаматтық қоғамның бизнес-құрылымдары мен оның құрамында стратегиялық жоспарлаудың негізгі субъектілері бөлініп, олардың қызметінің функционалы мен принциптері, өзара іс-қимыл нысандары айқындалып, цифрлық стратегияның базалық іс-шараларының орындалуын бақылау нүктелері белгіленуге тиіс. Оларды жүзеге асырудың осындай практикалық мысалдарында билік органдарының тиімділігін арттыру үшін қандай да бір жағдайда цифрлық технологиялардың қаншалықты қажет екенін анықтауға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ақмола өлкесінің Атбасар ауданы муниципалитетінің әкімшілігі. [Интернет ресурс]: - URL: <https://sevadm.ru> (өтініш берілген күні 19.06.2022).
2. Ақмола өлкесінің әкімшілігі. [Интернет ресурс]: - URL: <https://admkrain.krasnodar.ru> (өтініш беру күні 20.06.2022).
3. Алиев, В.И. Коммуникациялық стратегия және «Денсаулық сақтау» Ұлттық жобасын SMM-сүйемелдеу [Текст] / В. И. Алиев, О. Е. Носкова, М. Н. Руденко // Қазіргі экономиканың өзекті мәселелері. - 2021 - № 11 - 662 - 672 б.
4. Архипова, М.Ю. Қазақстандағы ақпараттық-коммуникациялық және цифрлық технологияларды дамытудың аймақтық аспектілері [Текст] / М. Ю. Архипова, в. п. Сиротин // Аймақ экономикасы. - 2019 - № 3. - Б. 670-683.
5. Бубилева, М.Н. Мемлекеттік билік пен муниципалды басқарудың атқарушы органдарында SMM ілгерілеуінің ерекшеліктері [Текст] / М.Н. Бубилева, Е.В.Воротникова // Қазақстандағы Мемлекеттік және муниципалды басқару: тәжірибе, проблемалар, даму перспективалары: Х Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. - Воронеж: РАНХиГС, - 2017. - №10. - Б. 57-68.
6. Ақмола өлкесі әкімшілігінің жобалау қызметін ұйымдастыру департаменті. [Интернет ресурс] - URL: <https://dopd.krasnodar.ru> (қол жеткізілген күні-22.06.2022).

7. Добринская, Д.Е. Интернетті әлеуметтанулық түсіну: желіні зерттеудің теориялық тәсілдері (басы) [Текст] / Д.Е. Добринская // Мәскеу университетінің хабаршысы. Әлеуметтану және саясаттану. - 2016 - № 3 - С. 21-38.

8. Зеленцова, С.Ю. Қазақстан Республикасының субъектілерінде мемлекеттік басқаруды цифрландыру бөлігіндегі ұлттық жобаларды жүзеге асыру [Текст] / С.Ю.Зеленцова, О.Н.Галюта // Қазақстанның еркін экономикалық қоғамының ғылыми еңбектері. - 2021 - № 5 - С. 238-255.

9. Опочинский, Ф.М. Мемлекеттік реттеу бағытталған жобалық басқару мәселелерін талдау [Текст] / Ф. М. Опочинский // ИнноЦентр. - 2018 - №1. - С. 44-49.

10. Плотников, В.А. Мемлекеттік басқару процестерін цифрландыру перспективалары. [Текст] / В. А. Плотников, А. В. Маслюк // Басқарушылық кеңес беру. - 2022 - №3. - С. 87-94.

11. Вахабова, М.Х. Экономиканы цифрландыру жағдайындағы мемлекеттік басқару жүйесінің цифрлық трансформациясы [Текст] / М. Х. Вахабова, Д. С. Саралинова, Э. С. Кукаева // Экономика және кәсіпкерлік. - 2021 - № 9 - С. 265-268.

12. ҚР дамытудың 2024 жылға дейінгі кезеңдегі ұлттық мақсаттары мен стратегиялық міндеттері туралы: Қазақстан Республикасы Президентінің 07.05.2018 № 204 Жарлығы. [Интернет ресурс] - URL: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/43027> (өтініш берілген күні 19.06.2022).

13. Архипова, М. Ю. Мемлекеттік басқарудағы, қоғамдық өмірдегі және құқықтық саладағы цифрландыру [Текст] / М. Ю. Архипова, Е. В. Розанова, В. П. Сиротин. - М.: Эдитус, - 2022. - 238 б.